

ELS ORÍGENS DE LA TELEVISIÓ A ESPANYA

1er. Comunicació Audiovisual

1. A mode d'introducció 1

2. Els primers passos (... – 1948) 3

L'embrió televisiu

Prehistòria televisiva a Espanya

3. Televisió pre-experimental (1948–1952) 7

Un xalet a l'Avinguda de l'Habana

Emissions pre-experimentals

El final d'un somni

4. Televisió experimental (1952–1956) 12

Panorama del nou despertar

Formació d'un equip dual

Emissions experimentals

En segon plà

Cap a la inauguració

5. A mode de conclusió: 28 d'Octubre de 1956 23

6. Bibliografia 24

Un tòpic no és més que una realitat que es repeteix infinites vegades. Que millor raó per començar aquesta exploració, amb un d'ells: la història de la humanitat sempre ha anat de la mà amb l'interés per la comunicació.

La televisió la podem considerar com la filla de l'art i de la tècnica, la última germana d'una innumerable saga d'invents relacionats amb la comunicació, aspecte causal i conseqüència alhora del desenvolupament humà. Com tot fill petit, la televisió ha tingut el benefici de trobar-se amb un camí més plà, amb més murs derribats, amb un camp que s'extenia al seu voltant conreat pels seus antecessors que amb el temps han anat aplicant els seus mitjans i esforços a les possibilitats que la vida els hi oferia.

La impremta, el telègraf òptic i elèctric, el cable, el telèfon, la fotografia, la ràdio (la comunicació sense fils), el cinema, ... i un llarg nombre d'invents, juntament amb la música i el teatre són els parents que formen l'àmbit pre-televisiu, pro-comunicatiu. No cabria oblidar cap ni un d'ells, ni la seva importància en una cadena sense final, en la que la televisió s'ha instal·lat com un fill pròdig de la sang que porta a les seves

venes: l'art i la tècnica.

Des de que James Watt patentara al 1769 la màquina de vapor, la història de les invencions tecnològiques es deu al cúmul de variades aportacions i experiències. Quant més complex el invent, més nombre d'aportacions ho han fet possible: tots els processos d'experimentació, descobriment i evolució tant en la forma com en els continguts dels esmentats mitjans de comunicació-expressió, responen a uns processos de treball col·lectiu units per una complexa xarxa d'influències, paral·lelismes i passos en fals, que finalment han portat a l'engendrament de nous invents, amb els que la injusta història ha començat a caminar a partir del moment en que aquests van iniciar el seu funcionament, optimitzant el seu rendiment, simplement reconeixent a les persones que donaren l'últim pas, enclavant així l'any zero i mirant tan sols cap a endavant, marginant el treball de temps i persones poc premiades que vagaretjen en l'oblit.

El dia 28 d'Octubre de 1956 s'inagura oficialment la televisió a Espanya i comença el servei de TVE. El primer programa s'emiteix des de l'Avinguda de la Habana i s'inicien les emissions regulars amb un abast de 70 kilòmetres de radi i contant amb un personal de 50 persones. Aquesta data i dades són les que recogeixen les cronologies, si bé la història es començà a formar anys enrera, on els principals pioners de la televisió embrionària a Espanya amb més il·lusió que mitjans, més sacrifici que diners i un especial sentiment d'aventura, van fer possible l'evolució d'aquell estrany invent que trasmetia a distància sons i imatges en moviment.

Aquest breu treball l'únic que vol procurar és convidar al lector a un viatge per terres ceges a les mirades, sordes a les paraules, ... un viatge iniciàtic a un reconeixement, un viatge a una terra recòndita, un viatge a l'oblit: els orígens de la televisió a Espanya.

• L'EMBRIÓ TELEVISIU

Com ja hem esmentat anteriorment, en un camp tan complex com la televisió el mèrit i paternitat del seu naixement està extensament repartit. Cal citar noms com Berzelius, Braun, Blackwell, May, Edison, Nipkow, Whenelt, Campbell-Swinton, Karolus, Zworykin, ... i un gran nombre de més i menys conegudes persones que s'intercalarien en aquest enumerament cronològic de personalitats que des de començaments del segle XIX i fins principis del XX, van descobrir materials, principis, tècniques, mètodes, sistemes, ... de transmissió d'imatges fixes, de l'utilització d'ones radiofòniques, ... que van servir per l'estudi i evolució constant del mitjà; però va ser John Logie Baird des d'una golfa del barri londinès de Soho, el que amb una labor obscura i sumisa, basant-se en els teoremes realitzats per Nipkow i Rignoux, va aconseguir les primeres transmissions d'imatges en moviment: el 27 de Gener de 1926 es passà la data formal al fer-ho davant membres del Institut Real de Ciències britànic. Neix la televisió.

En els anys 30, aquestes investigacions segueixen altres corrents, creant-se així principis tècnics i tecnològics més avançats, instaurant noms com els de Zworykin, Marconi, Barthelemy, ... que amb els seus sistemes permetien començar el desenvolupament comercial i públic de la televisió, en les societats, indústries i estats més desenvolupats, deixant enrera els primers programes puntuals com el teleteatre, l'esport i determinats aconeixements socials que s'havien anat produint esporàdicament durant aquesta època. S'escampa la televisió.

Així a Europa neixen les televisions estatals: la BBC al 1934, poc després succeïda per la francesa, i al 1935 l'alemanya. L'apropament i posterior esclat de la segona guerra mundial faràn interrompre la creixent velocitat amb la que la televisió s'anava desenvolupant i introduint en la societat. Serà passada la guerra, quan les nacions amb major capacitat econòmica, científica i industrial, i les societats més avançades posin les bases per l'autèntic desenvolupament del que serà el mitjà de comunicació de masses més rellevant i representatiu de la segona meitat del segle XX: la televisió.

• PREHISTÒRIA TELEVISIVA A ESPANYA

Als anys que van precedir la guerra civil espanyola, mentre tot aquest cúmul d'aconteixements es succeïen a Europa, Espanya vivia moments d'extremada agitació, que anulaven qualsevol tipus d'interès per un fenomen com la televisió. Però dintre d'aquesta indiferència general, en el mateix caire humil en que J.L Baird va començar la seva estació televisiva, Joaquín Sánchez Cordobés Maroto, va fer viure al país la seva propia fase inicial de demostracions i experiments de televisió, iniciant la més remota prehistòria televisiva de la que com vorem algú dels fets que es donaren no transcendiràn del simple valor anecdòtic inicialment, però que tindran importància en la repetitiva, escasa i cíclica història dels orígens a Espanya.

Maroto, va ser estudiant de telecomunicacions, i al sortir d'aquesta etapa educativa es va endinsar d'una forma personal i obsessiva en l'estudi sobre el fenomen televisiu, encara situat en els seus inicis. El 1929, aconseguirà trasmetre imatges fixes i serà capaç de trasmetre i rebre telefotos amb Berlín. Més endavant coneixerà els experiments de l'anglès Baird i construint el mateix mecanisme seguint tot els passos, el 1934 farà la primera prova televisiva de cara al públic, trasmetent una imatge d'un costat a un altre de la sala. La diferència amb Baird va ser més que cronològica, ja que en el mateix moment a Anglaterra s'havien distribuït uns quinze mil receptors i la BBC començava a funcionar. Així es passa pàgina a una fase de balbucejos experimentals comú a tots els països, mogudes individualment entre la curiositat i l'escassetat.

La guerra civil va truncar la continuïtat d'aquestes experiències, i al acabar, de mode simultani va començar la segona guerra mundial, que conseqüentment va portar a Espanya a una segona època d'aïllament absolut baix el Règim de Franco, en la que es donaren les etapes pre-experimental i experimental. De la primera etapa atravesada pel marc bèlic, hi ha varis fets que calen ser esmentats per la constant vinculació que tindran amb l'experimental futur fins la inauguració de la televisió estatal.

El primer d'ells, cap trobar-lo al Novembre de 1938 quan s'exposa a Burgos un curiós sistema de transmissió d'imatges, el Fonovisión, un regal per a Franco, de part del seu amic Hitler. L'empresa Telefunken va ser l'encarregada de portar uns tècnics per fer una demostració, tot amb l'objectiu de oferir-li a Franco la possibilitat de la creació d'una potent xarxa de radiodifusió pel front nacional. Aquest fet va resultar més que anacrònic, ja que en aquell moment les prioritats eren altres, i així després de la presentació, aquest pesat i complex aparell telefònic que trasmetia la imatge dels interlocutors, fruit de la potent investigació alemanya, va quedar emmagatzemat.

Cap a 1945, Espanya va ser un santuari d'acolliment pels perdedors de la guerra. Entre ells va arribar un tal Tremoulet, personatge mereixedor de citació perquè malgrat el seu breu paper indirecte en l'evolució de la televisió, va tenir forta incidència com impulsor d'interessos pel nou mitjà. Tremoulet havia estat una persona vinculada a la ràdio (la germana gran més pròxima a la televisió a Espanya), i al arribar a Espanya va mostrar el seu caràcter emprenedor creant Ràdio Internacional i més endavant Ràdio Miramar de Barcelona, però sempre passant-li pel cap la idea d'instal·lar una emissora de televisió a Espanya. Amb aquest propòsit va comentar-li el projecte als germans Guijarro, Alfredo (Director general de Radiodifusión) i Luis (Director técnico de Radiodifusión). Tremoulet va convidar a aquest últim a Londres amb el fi de fer-li conèixer la televisió; a Luis aquesta visita el va fascinar i li va generar l'obsessió de voler dur el projecte a terme, ell personalment creant la televisió a Espanya. Va comentar la seva idea des de al seu germà, interessat únicament pel boom radiofònic, fins al mateix Franco, trobant en el camí tota una sèrie de respostes negatives al seu projecte, degut a l'alt cost econòmic, per una nació aïllada i pobre en infraestructures, en la que la població malvivía sotmesa al Règim. Però aquest fet no ocurrirà en va, ja que marcarà l'habilitat i autonomia amb que Luis Guijarro gestionarà el seu càrrec aprofitant-se de l'emmaranyada estructura política i administrativa de l'estat per trobar el màxim de recursos per dur a terme el seu objectiu.

El tercer fet de principal relevància ocurrirà a la Fira televisiva de Barcelona, a la primavera del 1948, quan l'empresa Phillips tractarà de mostrar, demostrar i convencer sobre uns curiosos prototipus televisius: Els Teledem, equips rudimentaris, però bàsics, que van fer possibles les demostracions sobre el mitjà. Aquesta exposició comercial portava per primer cop les imatges electròniques a Espanya, malgrat tot encara s'hauràn d'esperar vuit anys més per poder produir i sintonitzar programes propis de Televisió Espanyola.

• UN XALET A L'AVINGUDA DE L'HABANA

Entre 1948 i 1952, tots els elements esmentats amb anterioritat: Luis Guijarro i l'ús del seu càrrec, el món de la ràdio, els aparells Teledem i Fonovision i les reticències del govern, formaran part en aquesta època de la llavor televisiva que es va sembrar, germinant anys posteriors.

Luis Guijarro, malgrat el seu intent fracassat de divulgar entre els poders polítics, l'existència d'un nou mitjà de comunicació d'atractives possibilitats, va seguir empedreït en dur a terme les primeres emissions netament espanyoles de televisió, aprofitant el seu atractiu càrrec de funcions radiofòniques. Així, als inicis, juntament amb el seu germà va treballar de forma sumisa pel desenvolupament de la xarxa radiofònica, en una època de ferri aïllament internacional i d'una excessiva volubilitat en els càrrecs administratius, transitant d'una situació militar a una política. D'aquesta manera es va desenvolupar la ràdio nacional obrint noves emissores a Arganda, La Corunya, Cuenca, Màlaga, Barcelona, ... i es va proposar formar una emissora de freqüència modulada, excusa ideal que va fer servir Luis Guijarro per localitzar aquest nou objectiu a un xalet de l'Avinguda de l'Habana, al costat de la seva casa, convertint-ho en el seu feu personal, en el que començarà a formar un equip i intentarà gaudir d'uns mitjans, tots ells elementals, per portar a terme unes proves bàsiques, sense cap reconeixement oficial, fora dels forts recolzaments administratius i econòmics governamentals o empresarials en que ho havien fet altres països.

D'aquesta manera als inicis de 1948, amb la tapadera excusatòria de la formació d'una emissora FM, Luis Guijarro va portar a terme dos treballs de vital importància inicial: l'acomodament i tecnificació de l'edifici i la contractació i formació d'un grup de tècnics. La televisió començava a gatejar.

Sterling, Nubina i Navascués van ser els primers i més destacats tècnics de l'estació, vivint juntament amb un mínim equip que només arribarà en els darrers temps a una decena de persones, a l'alçament d'una torre metàl·lica que podrà donar base a les futures antenes emissores. El grup de treballadors tan sols estava format per joves tècnics, degut a que els experimentats ingeniers tenien poc interès en el tema i un equip de programadors era inútil per una etapa on l'únic interès radicava en la instal·lació i experimentació semi-oficial, es a dir, amb recursos públics però sense reconeixement oficial.

Mentre s'alçava la torre i es portaven a terme la resta d'acondicionaments adients per fer del xalet una emissora operativa, els tècnics van passar una etapa formativa, en primer terme teòrica, duta a terme amb una extensa bibliografia de Luis Guijarro, i en segon terme pràctica, quan va aterrar al passeig de l'Habana, per ordres explícites del mateix Guijarro, el Fonovision. D'aquesta manera s'iniciava de forma directa el treball en l'àmbit visual baix la façana oficial radiofònica. Després d'un dur treball de neteja i muntatge de l'aparell descurat fins a la data, s'aconseguiràn les primeres imatges reals en moviment obtingudes electrònicament per un equip espanyol. L'experiència no va tenir major transcendència, simplement va servir per tenir als tècnics ocupats i introduir-los de forma rudimentària en la imatge electrònica.

Després d'aquest joc introductori, Luis Guijarro decideix acabar amb aquesta època d'acomodament i experimentació casolana, i es posa en contacte amb Holanda, amb l'empresa Philips, degut a les referències obtingudes de la Fira de Barcelona, demanant un sistema complet de televisió ja fabricat, donant un substancial pas endavant. Arriba el Teledem a l'Avinguda de l'Habana: una televisió de joguina. Va suposar la primera pedra sòlida pel projecte, fins ara ocupat en la rehabilitació de material caduc. L'equip contava amb els següents elements: un grup emissor de senyal de TV, un grup generador de sincronismes, un equip d'il·luminació, una càmera de tub iconoscopi, una càmera de tub supericonoscopi, un telecinema, una taula de mescla de senyals d'imatge i una quinzena de receptors de 14 polçades. Una vegada muntat tot a l'hivern de 1950-1951, s'iniciaran les primeres pràctiques realment televisives d'aquells pioners: s'iniciaran les primeres emissions pre-experimentals.

• EMISSIONS PRE-EXPERIMENTALS

Entre principis de 1951 i la primavera de 1952, al xalet de l'Avinguda de l'Habana es donen les primeres emissions televisives propiament espanyoles. Un plató mínim i improvissat de la unió de dos despatxos, una aparatosa il·luminació de mercuri i dos cameres desiguals del primitiu equip del Teledem, juntament amb el material aconseguït mitjançant el telecinema i el treball d'aquell equip de tècnics ho fan possible.

Els errors tècnics eren habituals, els mitjans i el material eren encara excessivament precaris, però malgrat tots els impediments i avatars, les emissions es van anar produint durant un període de més d'un any, amb unes emissions sense periodicitat concreta on regnava la improvisació i familiaritat amb la quinzena d'espectadors que ho seguien.

Quinze eren els receptors que veien aquestes emissions, als quals se'ls avisava per telèfon abans d'emetre. Els receptors són els rebuts amb el paquet del Teledem i que havien estat distribuïts entre les autoritats del ministeri d'Educació que varen gaudir d'aquest singular caràcter de familiaritat en el que es donaren multitud d'anècdotes.

Els programes que s'emeten eren predominantment documentals i pel·lícules passats pel telecinema, musicals i entrevistes a artistes coneguts del moment. Qualsevol tipus d'actuació o participació es feia de forma gratuïta i en un ambient relaxat i distès.

Es cert que aquestes emissions no permetien parlar encara d'una televisió regular (molt lluny de ser-ho), ni tan sols d'una televisió pública, donades les escasses i particulars aportacions i interessos d'aquestes experiències. Però aquests programes servien per fer creïble el projecte de dur a terme una televisió nacional, establint un pont entre lo impensable i lo probable.

• EL FINAL D'UN SOMNI

A mitjans de 1951, el 19 de Juliol, durant la fase d'emissions pre-experimentals, un aconteixement polític marcarà la destinació de la televisió. Atenent a una reorganització general de la *Administración del Estado*, va ser creat per Decret-llei el *Ministerio d'Informació i Turisme*, quedant ara baix la responsabilitat de Rafael Arias Salgado, el seu primer titular, les competències abans assignades a la *Dirección General de Radiodifusión*.

El naixement d'aquest ministeri, separa en efecte dos fases del desenvolupament de la televisió a Espanya. La transició entre una i l'altra va tenir el seu rol de víctimes: Alfredo Guijarro i Sterling van ser els primers, trencant l'eix i suport principal al projecte d'aquell grup d'homes que ara entrarà en declivi. L'equip d'Arias Salgado va copant lentament però sense treva l'organització radiodifusora pública, formant així nous dirigents i noves plantilles omplertes per persones de la seva confiança, tal com anys enrera havien fet els germans Guijarro, apartant a col·laboradors d'Arias Salgado; les motivacions de la neteja transcendien de lo merament polític.

El final d'aquest procés d'ensorament, començat el Juliol de 1951, es tanca el 15 de Febrer del 1952 amb la publicació d'un decret que regula i reorganitza el funcionament i l'estructura de la *Dirección General de Radiodifusión*, en el que es citava per primera vegada de mode oficial la televisió.

Així desapareix Guijarro, qui no tindrà més relació amb la televisió que el veïnat amb el xalet que anys enrera ell mateix havia escollit per dur a terme les primeres proves espanyoles de televisió. Lo que continua és un altre història.

• PANORAMA DEL NOU DESPERTAR

Els anys 50 són una dècada en la que el govern de Franco transita d'un llarg període marcat per la dura postguerra i l'autarquia, fins un altre marcat per l'inusual enlairament econòmic: el milagro español. A partir

de 1953, el Règim franquista intentarà canviar la seva cara respecte al món exterior i internar-se en la política internacional, fet que aconseguirà de la mà del recolzament dels EUA, mitjançant l'acord bilateral, en un context polític mundial atravesat per la guerra freda. En quant a la política interior, aquest nou rumb, destinat a la neteja de cara, comportarà el decliu de la Falange al poder i l'entrada dels tecnocrates, fent així una conjunció entre teoria ideològica i pràctica política.

El nou Ministeri d'Informació i Turisme, unifica en un sol organisme totes les gestions relatives a la informació: cinema, teatre, premsa, ràdio, i fins i tot la futura televisió, res escapa als tentacles del nou ministeri amb el desig de controlar els esmentats mitjans per posar-los descaradament al servei de l'estat, convertint-los en instruments polítics de primera magnitud, amb l'objectiu de difondre un permanent adoctrinament de les masses, unificat al servei de la ideologia governant, mitjançant una labor concienciada i vigilant en tots els nivells dels mitjans de comunicació, mitjançant el control i la censura. Comença una dècada d'informació a Espanya.

La televisió experimental es desenvolupa, per tant, en els últims anys de l'autarquia econòmica i de l'aïllament internacional, amb l'objectiu de la prou complicada feina de fer tornar a Espanya a un tren del qual anava amb uns anys de retard. La televisió inicialment no seria concebuda com un mitjà d'interessant transcendència social com ho mostren les direccions generals del ministeri: premsa, cinema i teatre, turisme, informació i ràdio. La televisió era un projecte poc més que hipotètic, que s'incluïa en la direcció general de ràdio; parlar aleshores de radiodifusió era parlar de ràdio, un mitjà apoteòsic i primordial, al qual es dedicaven els dos nous alts càrrecs del mitjà: Jesús Suevos Fernández (Director General de Radiodifusión) i José Ramón Alonso (Director de emisiones y programas de Radio Nacional).

Com hem vist el rol de nomenaments i alts càrrecs es succeeixen amb l'objectiu d'eliminar i substituir l'equip anterior, creant un nou, del qual pocs del passat continuen en aquesta nova fase que té com objectiu una millor organització de la televisió i l'intenció d'aconseguir nous progressos tècnics. D'aquesta manera començava a formar-se una nova organització amb el propòsit de dur a terme programes experimentals de televisió aprofitant els excedents humans de Radio Nacional. La televisió caminava cap a la seva pubertat de la mà de la seva germana major: la ràdio.

• FORMACIÓ D'UN EQUIP DUAL

En els primers mesos de la seva gestió, l'equip tutelat per Arias Salgado s'ocupa fonamentalment de la ràdio, fent-la la més ràpida, útil i efectiva eina de difusió ideològica amb la que contarà l'estat en les dues dècades següents.

A partir del decret surgit al Febrer de 1952 i amb el que s'acabaven amb les emissions pre-experimentals i l'organització i mandat de Luis Guijarro, comença un major interès per la causa i la seva reorganització i propulsió, amb la formació de dos equips paral·lels i complementaris en la cursa per retomar l'activitat i començar una segona etapa d'emissions experimentals, dutes a terme pel grup de tècnics i el grup de programadors.

L'equip de tècnics situaria al front de les seves files a Joaquín Sánchez Cordobés Maroto, acabant de fer sorgir l'última vinculació amb el temps de la capritxosa prehistòria televisiva: el mateix home que va fer les primeres proves tècniques sobre el mitjà a Espanya 18 anys enrera, seria l'encarregat d'elegir i dirigir un equip de tècnics en busca d'una televisió regular per l'estat. Amb aquest objecte va formar al seu entorn un equip propi de tècnics especialitzats i capacitats, coneguts d'una precedent etapa de treball conjunt a la ràdio: Benabarre, De las Doblas i Manolo Rodríguez, havien estat els que havien guanyat la seva màxima confiança i amb els quals va partir a l'Avinguda de l'Habana per fer-se càrrec de la rama tècnica.

Els començaments seràn complicats, degut a que va haver-hi de fer front a la conjunció dels supervivents de la fase pre-experimental amb els nous arribats, als que se'ls unirà algun més els posteriors mesos. Però durant

l'any 1952, Maroto farà una hàbil pressa de poder al xalet en el que situarà el seu despatx. En un any dedicat sobretot a assajos i proves internes, esperant a que des del ministeri i la direcció general es consideri seriosament la viabilitat del projecte televisiu, Maroto aconseguirà unificar el grup, preparant-lo i especialitzant-lo, formant-se com l'indiscutible líder tècnic de la televisió experimental i dels primers anys d'anadura de la TVE oficial.

A diferència de lo esdevingut en la fase pre-experimental, la televisió d'aquesta fase contarà des dels seus inicis amb una divisió orgànica entre la part tècnica i l'encarregada dels continguts de les emissions, conjugant les raons tècniques amb les artístiques. José Luis Codina, serà el cap visible del grup de programadors que des de la redacció de Radio Nacional, en uns locals del passeig de la Castellana, prepararan i realitzaran els programes experimentals. Són dos grups de persones diferents, els uns es faran càrrec del COM de la mà de Maroto, els altres ho faran del QUE, de la mà de Codina.

Aquest últim grup es nutrirà de persones procedents, com el mateix cap, de Radio Nacional i ho completaran altres que ho faran del camp del cinema o el teatre: Lapeña, Ozores i Casanova seran els més destacats. La seva tasca no serà de programació en el sentit estricte de la paraula, es a dir, de previsió i concepció de programes, sinó que treballaran també en totes les fases successives pertanyents a la preparació, producció i realització dels programes televisius. El grup el podem considerar com una composició menys homogènea que la que formen els tècnics, degut a que les seves funcions seran més obertes, veient-se obligats a relacionar-se amb persones en principi alienes al tema televisiu i contant amb numerosos col.laboradors ocasionals que intervindràn puntual o repetidament en l'elaboració d'algún programa. En ocasions serà difícil definir una frontera clara entre lo estrictament artístic i lo programador.

• EMISSIONS EXPERIMENTALS

La fase pre-experimental havia proporcionat emissions de televisió de mode irregular i sempre en qualitat de demostració tècnica per promocionar el desenvolupament del mitjà entre els escassos però influents espectadors que es donaven cita davant una quinzena de receptors estratègicament repartits. La creació del ministeri d'Informació i Turisme i la conseqüent reorganització política i administrativa van congelar momentaneament les emissions al passeig de l'Habana, però una vegada formats els equips humans i realitzades les preparacions i demostracions internes, s'iniciarà la televisió experimental l'Octubre de 1952.

Els primers programes, eren ocasionals i sempre per encàrrec propi, acomplint un caràcter setmanal, fins al 13 de Febrer de 1953 on les emissions passaren a tenir un caràcter bisemanal. Aquesta freqüència va anar en augment, al igual que la durada i la varietat de programes que es varen donar d'una forma més o menys regular, d'un mode continu fins l'estiu de 1955, moment en que es van aturar per permetre la instal.lació de nous equips i millores d'acondicionament en el xalet (que analitzarem pormenoritzadament als següents punts), retomant-se a la tardor següent, guanyant en riquesa i desenvolupament de mitjans i per tant de continguts, donant un altre rumb a aquestes pràctiques experimentals, situant-les en un esglaó superior proper a la inauguració oficial de TVE.

Els programes que s'emetien eren principalment els següents: espais musicals, magazines, dramàtics, filmats (pel.lícules i noticiaris), entrevistes, ... als quals es poden afegir programes especials com les retransmissions, a partir de l'aturada del 1955.

Malgrat l'ausència d'una indústria fabricant d'aparells televisius i l'altíssim cost dels primers receptors de les firmes estranjeres, quatre anys després de l'inici d'aquestes emissions, en vísperes de la inauguració, la televisió ja era rebuda a Madrid per aproximadament 600 aparells receptors. Molts d'ells es van anar situant en diferents locals públics amb vistes a la seva contemplació col.lectiva i prompte també ho aniràn fent en establiments comercials com bars i restaurants. Les emissions experimentals senyalen el començament de la televisió com mitjà de comunicació a Espanya, malgrat la precarietat amb la que s'inicia, les moltes incorreccions i interrogants que plantetja, la televisió anirà evolucionant cap a un fenomen social, divissant la

seva realitat.

• EN SEGON PLÀ

Tornem a 1952, quan es comencen a fer les primeres emissions televisives del nou equip tutelat pels homes d'Arias Salgado. Malgrat l'optimisme i congratulació especulant sobre el brillant futur del mitjà del que es feia eco la premsa, no es podia disimular lo minoritari i imprecís de l'empresa. Les condicions eren més que paupèrrimes i malgrat l'esforç i il·lusió humana es feia difícil vore en aquell xalet el principi d'un servei nacional de televisió. Els problemes eren molts i gens petits.

Entre 1952 i 1955 les emissions i programes experimentals surten a l'aire com poden, fent-se evident des del començament les limitacions: tècniques, jurídiques, presupostaries i administratives, tots ells factors fonamentals pel normal desenvolupament i funcionament d'un mitjà com la televisió. Durant aquests tres anys des del ministeri i amb l'habitual lentitud de l'administració espanyola, el govern reconeix l'existència del projecte televisiu i va prenent cartes en l'assumpte de mode oficial; petits passos que al menys reconeixen un principi formal de televisió, consolidant al grup de persones que treballen en això i les seves experiències televisives. Malgrat mínims i discrets, aquests primers pegats oficials, tenen relativa importància en el desenvolupament del mitjà televisiu, endevinant-se les bases d'un model televisiu específic per Espanya, que lastrarà durant dècades el normal funcionament de la televisió en el nostre país.

Per una banda, trobem el marc jurídic-administratiu, que es troba marcat per un criteri d'improvització descomunal, herència de la gestió personalista de Luis Guijarro. La televisió havia crescut malgrat l'evident falta d'un marc jurídic propi i específic en el que enquadrar i organitzar les seves activitats, imprescindible per un mitjà d'aquesta transcendència social. L'estat espanyol seguia un sistema similar a la major part dels països en els que s'estava instal·lant la televisió, fent a la televisió tributària de la legislació desenvolupada per la radiodifusió en general i per la ràdio en particular. Així mentre el marc jurídic de la ràdio era definit molt prompte, fins i tot anticipant-se als aconteixements, la televisió patirà la falta d'un criteri definit en l'elaboració de normes. Des d'un decret en que es citava per primer cop la televisió el 1935 fins la publicació del definitori *Estatuto de Radiotelevisión Española*, en 1979, es publicaren més de dos-cents normes referides a l'activitat televisiva.

D'aquesta manera el Règim franquista es facilitava i assegurava el control absolut sobre un mitjà tan transcendent com la televisió. El govern tutelava directament la gestió radiotelevisiva, nomenant als màxims responsables, la sintonia ideològica, ... assignant l'organització de la televisió a organismes baix control i vinculació directa amb el govern: *Radio Nacional, Dirección General de Radiodifusión i Ministerio de Información y Turismo*. Es donarà per tant durant tota aquesta època i posteriors, a cop de decrets, ordres i nomenaments, una mínima normalització jurídica de l'activitat televisiva, desvinculant-la lentament de la legislació definidament radiofònica i apropant-la progressivament a les mans del govern, que tindrà la televisió com un organisme de l'Estat baix el control directe del govern, exercint el seu monopoli en totes les fases de l'activitat televisiva: des de l'emissió, amb la propietat i control de la red difusora, fins a la programació i producció d'espais televisius. L'aïllament farà possible el desenvolupament d'una mínima carta de natura legal, amagada baix el nom de televisió pública.

Per lo que es referix tan sols al període de televisió experimental, trobarem poques normes significatives: un decret del 15 de Febrer de 1952 i tres ordres comunicades el 6 de Juny de 1953 i el 19 i 28 de Juliol de 1954. Aquestes respectivament donaren: una redefinició de l'àmbit, estructura i funcionament de la *Direcció general de Radiodifusión* adscrita al nou ministeri, la creació d'un departament de televisió dintre de l'esmentada Direcció General, la creació de la *Junta Administrativa de Radio Nacional* que administrarà la televisió en la primera fase i la creació de la *Jefatura de programas de Televisión*, iniciant-se un lent enlairament de la dependència de Radio Nacional, creant-se els primers organigrames i carrecs específics, i delegant el control administratiu a tres bandes: Ministerio de Información y Turismo, Radio Nacional i la Jefatura d'administració de l'Avinguda de l'Habana.

Lo que fins aquell moment havia estat una situació amagada, provisional i ambigua troba ara un mínim reconeixement i recolzament oficial que es traduirà en una significativa millora tècnica i una ampliació i diversificació de continguts; en una situació d'innecesària dependència a altres organismes generals o paral·lels, atravesats per la voluntat governamental que va lacrar el funcionament diari de la televisió, que va haver de néixer i créixer, envoltada d'una extraordinària i caòtica maranya de pegats jurídics amb l'objectiu del desenvolupament d'una Televisió Governamental.

Per altre banda, de forma conseqüent al despreocupament organitzacional per un desenvolupament correcte, i el preocupament per un ofegador control monopòlic del mitjà televisiu, es a dir, conseqüentment a l'organització jurídic-administrativa-presupostària, trobem l'aspecte tècnic que en altre vessant, però baix el mateix predominant comú d'aferrats continus, marcarà el desenvolupament de la televisió en la fase experimental, tal i com ho havia fet en la fase pre-experimental, i com ho farà fins i tot després de l'arribada de les emissions regulars i oficials.

1955 significa el punt de referència més important per la televisió experimental. Els tres anys anteriors havien estat de passada en marxa, un lent exercici de consolidació del grup, 1955 serà, amb les seves novetats, el moment de la confirmació de la presència televisiva a Espanya com un fet que apunta irrevocablement al seu futur. Durant la major part de l'any, entre Abril i Octubre, s'interrompen les emissions, seràn uns mesos de molts canvis en el xalet, les novetats seràn ostensibles: un nou plató de dimensions apropiades per dur a terme la realització d'un treball tècnic i creatiu amb major camp de possibilitats, una nova emissora i una nova antena que milloren notablement la qualitat del servei, i l'adquisició d'uns nous i millors equips per la realització de programes. Tot aquest procés d'adquisicions s'inicien amb el reconeixement organitzacional i administratiu del grup d'experiències televisives de l'Avinguda de l'Habana, formant-se unes condicions de major viabilitat pressupostària i un major suport i credibilitat per part del govern que portaren a fi unes adquisicions que possaven el punt de mira en la formació d'una televisió oficial.

El nou plató deixa minúscul l'anterior, tenint una superfície aprofitable de 180 metres quadrats; la nova emissora permetia aconseguir 500 watis de sortida, lo que amb combinació amb la nova antena de guany sis, produiria una potència aparent radial de 3 kilo-watis, deixant obsolets els 250 watis antics. En quant a les millores dels equips tècnics, era una urgència que demanava a crits la seva jubilació, després de cinc anys de funcionament excelsiu, d'averies intermitents i xapuses constants. L'equip constarà dels següents elements: tres cadenes de càmares de vieseliscopio amb els seus controls, una unitat dobles de sincronismes, monitors, un telecinema, un corector de senyal composta, un generador per ajustaments i equips d'ultrafreqüència per enllaços de retransmissions i un equip mòbil complet PYE. Els dos últims elements seràn adquirits després de la inauguració de TVE, arribant entre finals del 1956 i 1957. Per tant les adquisicions estrella van ser les noves i moderníssimes càmeres que permetrien una millora de la qualitat de les imatges televisives, alhora que permetrien dur a terme les primeres retransmissions de forma precària degut a ser semi-portàtils, a l'espera dels últims elements de l'equip.

D'aquesta manera, amb aquest treball de transfons, s'aconseguiria alhora que portar a terme els tres primers anys (1952-1955) d'emissions experimentals de condicions paupèrrimes però de vital importància existencial, el portar a terme un dur i lent treball de reconeixement legal: jurídic i administratiu per part del fet televisiu, que portarà els seus fruits tècnics al 1955, obligant a la necessitat de portar a terme una aturada a partir de la qual les emissions experimentals agafarien un altre caire, amb la mirada posada en el naixement d'una televisió oficial.

• CAP A LA INAGURACIÓ

Amb les obres del xalet acabades i amb els nous equips instal·lats, a l'Octubre de 1955 es reprenen des de l'Avinguda de l'Habana, una segona fase d'emissions experimentals. Aquesta tornada a l'acció té a part del protagonisme dels esdeveniments tècnics, una segona onada d'importància, per una banda, que esdevindrà a càrrec de polítics i gestors que prendran part activa en la gestió d'aquesta cursa cap a la inauguració, i per altre

banda, els programadors, que amb la tornada a les emissions, treballaràn per una conjunció òptima amb l'equip de tècnics i per una valoració i ús correcte dels nous equipaments dels que disposaràn.

Així es donen les primeres retransmissions, mitjançant les noves càmeres (KK-0-1000) més modernes i operatives, malgrat no son equips portàtils, o mitjançant l'utilització de càmeres en concepte de préstec o prova, això sí, sempre amb la complicació dels enllaços que envien la senyal pressa per la càmera fins a l'emissora central, ja que s'havien de col·locar de forma específica per cada retransmissió. Aquestes retransmissions (captació i difusió televisiva de fets que succeeixen en un lloc diferent als estudis i instal·lacions fixes de l'estació televisiva que els duu a terme, són realitzades en viu, com una finestra oberta a l'exterior, al món proper i llunyà al telespectador, que podrà participar als aconteixements des del seu còmode sofà de casa. Un partit entre l'Atlético de Madrid i el Racing de Santander, va ser la primera prova experimental, però lo que va agradar a Franco, fins ara reticent al tema televisiu pel seu cost, van ser les retransmissions d'una missa des de l'Escorial i sobretot el Desfile anual de la Victoria en la Avenida del Generalísimo, l'Abril de 1956, on Franco va sapiguer vore la real importància propagandística del mitjà. A partir d'aquest moment la televisió va deixar de ser un projecte promogut per molts pocs sense suport que demanava a crits una premsa de consideració sobre el seu funcionalisme, a partir d'aquest moment amb les noves reformes jurídic-administratives-pressupostàries i tècniques, i la viabilitat concebuda per Franco, els fets es precipitaràn amb excessiva prematurietat en busca d'un ràpid pas cap a l'adolescència.

Mentre al xalet es va desenvolupant la conjunció entre els equips de programadors i de tècnics, entre les idees i les possibilitats, amb un treball viu i actiu en el que es van multiplicar les emissions, els gestors televisius no perden el temps, es més el guanyen, i amb el beneplàcit personal de Franco i el ministre per impulsar definitivament el projecte de televisió, només falta una data, que com totes les inauguracions oficials del Règim, haurà de complir un ritual de celebració coincidint amb dates simbòliques: el 28 d'octubre de 1956 serà l'elegida: data doblement simbòlica, ja que fent que el primer programa oficial passes les dotze de la nit, s'aconseguiria que comencés el 28, festivitat de Cristo Rey i acabara el 29, aniversari de la fundació de la Falange.

D'aquesta manera, s'han d'accelerar tots els processos de passada en marxa, els treballs al xalet s'acceleren, el dia escogit pel pas a l'adolescència, era massa precoç, feien falta més treballadors. Per aquests motius es contractaren una dotzena de persones per ajudar sobretot en tasques de realització i programació, els fets es precipitaven, el dia s'apropava, i amb més il·l·lusió que mitjans i un inacabable esforç humà, tot estaria a punt.

28 D'Octubre de 1956: neix Televisión Española. Molt lluny queden ja aquells primers passos, que en forma de coincidència cíclica anecdòtica s'han anat repetint al llarg de tota l'època, també hi queda molt lluny la posta en marxa del grup d'experiències tècniques per part de l'equip clandestí dirigit per Luis Guijarro. Aquí es marca una línia separatòria amb els quatre anys d'emissions experimentals un cop creat el Ministeri de Información y Turismo. Neix oficialment Televisión Española, filla menor de la gran família de les telecomunicacions i futura nau capitana dels mitjans de comunicació de masses a Espanya, neix oficialment la televisió, arribant a la majoria d'edat al mateix xalet de l'Avinguda de l'Habana que la va vore començar a gaudir.

El contingut s'adequa a la significació de l'acte, combinant per tant les parts protocol·làries amb l'emissió de material filmat i actuacions musicals: trobem discursos inaugurals per part d'Alonso, Suevos i Arias Salgado, mises, no-dos, reportatges, actuacions de cors i danzes i finalment l'himne nacional i banderes tancaran l'emissió.

El dia 28 d'Octubre de 1956 s'inaugura oficialment la televisió a Espanya i comença el servei de TVE. El primer programa s'emiteix des de l'Avinguda de la Habana i s'inicien les emissions regulars amb un abast de 70 kilòmetres de radi i comptant amb un personal de 50 persones. Aquesta es la data clau a partir de la qual comencen a multiplicar-se els noms, les dades i els aconteixements, creant-se una cortina de boira sobre l'etapa que la va precedir, la data on comencen els viatges sobre la història de la televisió a Espanya, i aquí

acaba el nostre: un viatge per terres ceges a les mirades, sordes a les paraules, ... un viatge iniciàtic a un reconeixement, un viatge a una terra recòndita, un viatge a l'oblit: els orígens de la televisió a Espanya.

- AA.VV. *Anuario de RTVE*. Editorial RTVE.
- Baget, J.M. *Televisión, un arte nuevo*. Editorial Rialp, 1966.
- Baget, J.M. *Historia de la televisión en España (1956–1975)*. Editorial Feed-back, 1993.
- Martínez J., Rodríguez N. *Los pioneros de la televisión española*. Editorial mitre, 1992.
- May, R. *Cine y televisión*. Editorial Rialp, 1966.
- Montes, F.J. *Los orígenes de la radiodifusión exterior en España: análisis de contenido y síntesis histórica*. Editorial RTVE, 1988.
- Payne, S. *El primer franquismo de los años de la autarquía*. Historia 16, 1997.